

знань з психології та етики прокурорської діяльності саме під час здійснення прийому громадян. На сьогодні громадяни нашої державі в переважній більшості прокуратурі довіряють. Тому люди нерідко саме від прокурорських працівників очікують реальних результатів у вирішенні своїх проблем.

Особиста присутність на судових засіданнях дасть змогу викладачеві, котрий раніше не мав досвіду роботи в прокуратурі, реально ознайомитись із такими функціями прокуратури, як представництво інтересів громадянина та держави в суді а також підтримання державного обвинувачення. Зокрема, такий вид судочинства, як адміністративне, є відносно новим для вітчизняної правової дійсності, що обумовлює необхідність отримання практичних знань стосовно ролі прокурора у ході адміністративного процесу, сутності дуалізму функцій прокурора (адже він, керуючись адміністративно-процесуальним статусом прокурора, захищає публічні (державні) та приватні (окремого громадянина) інтереси). Будучи державним органом, прокуратура в адміністративному суді у визначених законом випадках фактично оскаржує дії чи бездіяльність самої держави. Ця теоретична проблема наочно проявляється при безпосередній участі викладача в судовому засіданні. Саме так отримуються і нові теми для наукових досліджень.

Таким чином, практична складова в системі підготовки кадрів для органів прокуратури має стати домінуючою. Це свідчить про необхідність пошуку оптимального балансу співвідношення загальнотеоретичних та професійно-орієнтованих дисциплін. Без перших неможливо здійснювати навчання за освітньо-кваліфікаційним рівнем „магістр”, без других – неможливо забезпечити підготовку якісних фахівців для роботи в органах прокуратури.

ЛІТЕРАТУРА

1. Стеценко С.Г. Прокурор як суб'єкт владних повноважень (теоретико-правовий аспект) / С.Г. Стеценко, В.М. Кравчук // Вісник прокуратури України. – 2011. – №11. – С. 70-76
2. Серета Г.П. Академії прокуратури – 5 років / Г.П. Серета // Вісник прокуратури. – 2007. – № 10. – С. 125
3. Козюбра М. Юридична наука без виходу на практику є безперспективною // Юридична газета. – 2007. – 6 грудня. – С. 1, 10-11
4. Прокурори вчать прокурорів // Юридичний вісник України. – 2007. – № 27. – С. 4

УДК 342.98: 343.353

АДМІНІСТРАТИВНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА КОРУПЦІЙНІ ПРАВОПОРУШЕННЯ: ПОНЯТТЯ ТА СКЛАД

Чорна В.Г., к.ю.н., ст. викладач

*Навчально-науковий інститут права та психології
Національної академії внутрішніх справ*

У даній науковій статті розкрито зміст адміністративної відповідальності за корупційні правопорушення, а також елементи складу даного виду правопорушення приймаючи до уваги зміни, які були внесені до Кодексу України про адміністративні правопорушення.

Ключові слова: корупція, корупційне правопорушення, склад корупційного правопорушення.

Чорная В.Г. АДМИНИСТРАТИВНАЯ ОТВЕТСТВЕННОСТЬ ЗА КОРРУПЦИОННЫЕ ПРАВОНАРУШЕНИЯ: ПОНЯТИЕ И СОСТАВ / Учебно-научный институт права и психологии Национальной академии внутренних дел, Украина

В данной научной статье раскрыто содержание административной ответственности за коррупционные правонарушения, а также элементы состава данного вида правонарушения, принимая во внимание изменения, внесенные в Кодекс Украины об административных правонарушениях.

Ключевые слова: коррупция, коррупционное правонарушение, состав коррупционного правонарушения.

Chornaya V.G. ADMINISTRATIVE OTVESTVENNOSTI FOR KORUPCIONNYE OFFENSES: NOTION And COMPOSITION / Scholastic-scientific institute of the right and psychologies to National academy of internal affairs, Ukraine

In this article the scientific content of administrative liability for corruption, as well as elements of this type of offense taking into account the changes that were made to the Code of Ukraine on Administrative Offences.

Key words: corruption, corruption offense, the composition of corruption.

В Україні корупція є однією з проблем, яка потребує невідкладного розв'язання. Вона підриває демократичні інститути, моральні та етичні цінності і справедливість, завдає шкоди сталому розвитку й принципу верховенства права, національній безпеці та становленню громадянського суспільства.

Особливої гостроти проблема боротьби з корупційними правопорушеннями набула, перш за все, у зв'язку з почастищенням виявлення випадків зловживання службовим становищем серед державних службовців (службовців органів місцевого самоврядування) або інших осіб, на яких покладено виконання функцій держави, а також відсутністю ефективних методів боротьби з цим негативним явищем, удосконаленням заходів та поліпшення рівня організації протидії корупції, низьким рівнем ефективності взаємодії з іншими органами та підрозділами, недосконалістю інформаційно-аналітичного забезпечення, недосконалістю процедур притягнення винних осіб до відповідальності, низьким рівнем довіри до влади з боку громадян.

У національному законодавстві поняття корупційного правопорушення знайшло своє нормативне закріплення в Законі України «Про засади запобігання і протидії корупції» від 7 квітня 2011 р., де зазначено, що *корупційне правопорушення - це умисне діяння, що містить ознаки корупції, вчинене особами, уповноваженими на виконання функцій держави або місцевого самоврядування; особами, які прирівнюються до осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування; особи, які постійно або тимчасово обіймають посади, пов'язані з виконанням організаційно-розпорядчих чи адміністративно-господарських обов'язків, або особи, спеціально уповноважені на виконання таких обов'язків у юридичних особах приватного права незалежно від організаційно-правової форми, відповідно до закону; посадовими особами юридичних осіб, фізичні особи – у разі одержання від них вказаними особами або за участю цих осіб іншими особами неправомірної вигоди), за яке законом встановлено кримінальну, адміністративну, цивільно-правову та дисциплінарну відповідальність.*

Ознаками корупційного правопорушення є:

- 1) це виключно діяння, тобто дія (ст.172². «Порушення обмежень щодо використання службового становища»; ст.172³. «Пропозиція або надання неправомірної вигоди»; ст.172⁴. «Порушення обмежень щодо сумісництва та суміщення з іншими видами діяльності»; ст.172⁵. «Порушення встановлених законом обмежень щодо одержання дарунка (пожертви)»; ст.172⁷. «Порушення вимог щодо повідомлення про конфлікт інтересів»; ст.172⁸. «Незаконне використання інформації, що стала відома особі у зв'язку з виконанням службових повноважень» чи бездіяльність (невжиття заходів щодо протидії корупції, ст.172⁹);
- 2) протиправність – означає, що такими діями порушуються відповідні норми права КУпАП, ЗУ «Про засади запобігання і протидії корупції» ;
- 3) винність. Винність передбачає наявність в особи відповідного власного психічного ставлення до відповідного вчинку і його наслідків. Корупційні правопорушення, які віднесені до КУпАП, вчиняються лише у формі умислу;
- 4) адміністративна караність. Караність означає, що за здійснення конкретного корупційного правопорушення законодавством передбачається відповідне покарання, передбачене санкцією відповідної статті КУпАП, наприклад, порушення особою встановлених законом обмежень щодо зайняття підприємницькою чи іншою оплачуваною діяльністю (крім викладацької, наукової та творчої діяльності, медичної та суддівської практики, інструкторської практики із спорту) - тягне за собою накладення штрафу від п'ятдесяти до ста двадцяти п'яти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян із конфіскацією отриманого доходу від підприємницької діяльності чи винагороди від роботи за сумісництвом (стаття 172⁴). Дана ознака дозволяє відмежувати

правопорушення від інших протиправних (заборонених адміністративно-правовими нормами) вчинків, здійснення яких не спричинює застосування адміністративних стягнень;

- 5) юридичною ознакою корупційного правопорушення є об'єкт посягання. Конкретні об'єкти, посягання на які здійснюється вчиненням корупційного правопорушенням, визначені статтями 172² – 172⁹ Особливої частини КУпАП;
- 6) суспільна шкідливість корупційних правопорушень полягає в тому, що вони завдають шкоди правопорядку, громадським і особистим інтересам.

Главою 13-А КУпАП передбачені такі склади корупційних правопорушень: *стаття 172²*. Порушення обмежень щодо використання службового становища; *стаття 172³*. Пропозиція або надання неправомірної вигоди; *стаття 172⁴*. Порушення обмежень щодо сумісництва та суміщення з іншими видами діяльності; *стаття 172⁵*. Порушення встановлених законом обмежень щодо одержання дарунка (пожертви); *стаття 172⁶*. Порушення вимог фінансового контролю; *стаття 172⁷*. Порушення вимог щодо повідомлення про конфлікт інтересів; *стаття 172⁸*. Незаконне використання інформації, що стала відома особі у зв'язку з виконанням службових повноважень; *стаття 172⁹*. Невжиття заходів щодо протидії корупції.

Усі корупційні правопорушення мають свої складові елементи, які в сукупності утворюють склад правопорушення та без наявності яких діяння не буде визнаватися правопорушенням.

Першим елементом складу корупційного правопорушення, як і будь-якого іншого адміністративного правопорушення, є об'єкт корупційного правопорушення.

Об'єкт правопорушення – це те, на що посягає протиправне діяння. Адміністративне правопорушення – це суспільно небезпечне діяння, яке завдає шкоди суспільним відносинам, що й становлять його об'єкт. Об'єктом можуть бути лише такі суспільні відносини, які охороняються адміністративною санкцією. Це випливає зі змісту ст. 1 КУпАП, у якій зазначено, що завданням законодавства про адміністративні правопорушення є охорона власності, соціально-економічних, політичних та особистих прав і законних інтересів підприємств, установ та організацій, установленого порядку управління, державного і суспільного порядку.

Залежно від ступеня узагальнення, рівня абстрагування розрізняють загальний, родовий, видовий та безпосередній об'єкти правопорушень (проступків).

Загальним об'єктом корупційних правопорушень є суспільні відносини, що мають дві ознаки: 1) вони регулюються нормами різних галузей права; 2) охороняються адміністративно-правовими санкціями.

Родовим об'єктом корупційних правопорушень, передбачених Кодексом України про адміністративні правопорушення, є суспільні відносини, які визначають зміст та порядок законної діяльності суб'єктів владних повноважень, який встановлює законодавець.

Під *безпосереднім об'єктом* мають на увазі ті конкретні суспільні відносини, поставлені під охорону закону, яким заподіюють шкоду правопорушенням, що підпадає під ознаки конкретного складу правопорушення. Практика нормативного регулювання адміністративної відповідальності свідчить про тенденцію значного розширення кола безпосередніх складів адміністративних правопорушень. Зокрема безпосереднім об'єктом корупційних правопорушень є суспільні відносини в сфері нормального функціонування публічної адміністрації, проходження публічної (державної) служби та пов'язані з ними фінансові, майнові та ін.

На сьогоднішній день адміністративне законодавство в ряді випадків визнає безпосереднім об'єктом предмет посягання.

Зокрема статті 28 і 29 регламентують конфіскацію і оплатне вилучення предмета, що був безпосереднім об'єктом адміністративного правопорушення. Разом із тим, деякі норми чинного КУпАП, які передбачають відповідальність за корупційні правопорушення, вказують на предмети таких правопорушень. Так, наприклад, предметом у статтях 172². «Порушення обмежень щодо використання службового становища» та 172³. «Пропозиція або надання неправомірної вигоди» буде *неправомірна винагорода*; у ст.172⁵. «Порушення встановлених

законом обмежень щодо одержання дарунка (пожертви)» предметом буде виступати *дарунок (пожертва)*; у ст.172⁸. «Незаконне використання інформації, що стала відома особі у зв'язку з виконанням службових повноважень» предметом є *інформація*.

Невід'ємним елементом складу правопорушення є *об'єктивна сторона правопорушення* - це зовнішній прояв суспільне небезпечного посягання на об'єкт, що перебуває під охороною адміністративно-правових санкцій. Відповідно до цього об'єктивну сторону складу корупційного правопорушення утворюють ознаки, що характеризують зовнішні прояви правопорушення:

- діяння;
- час;
- спосіб вчинення проступку.

Під *діянням* (дією чи бездіяльністю) осіб, уповноважених на виконання функцій держави, слід розуміти діяльність осіб, вказаних у ст.4 Закону України «Про засади запобігання і протидії корупції», здійснювану в межах визначених для них повноважень і спрямовану на практичне виконання завдань і функцій, які стоять перед органами, де працюють такі особи. Повноваження, надані особам, уповноваженим на виконання функцій держави або місцевого самоврядування та прирівняні до таких осіб особи – це ті конкретні обов'язки, які, відповідно до Закону та інших нормативно-правових актів, вони повинні виконувати, а також права, надані їм для повного і ефективного виконання своїх обов'язків. Протиправне використання такими особами наданих їм повноважень вважається перевищенням ними їхніх владних та інших службових прав, а так само інше умисне зловживання ними, умисне невиконання покладених на них обов'язків.

Отже, об'єктивна сторона корупційних правопорушень полягає в *дії* (наприклад, отримання винагороди в обмін на певні привілеї для фізичної чи юридичної особи; порушення обмежень щодо використання службового становища; порушення обмежень щодо сумісництва та суміщення з іншими видами діяльності; одержання дарунка (пожертви); незаконне розголошення або використання в інший спосіб особою у своїх інтересах інформації, яка стала їй відома у зв'язку з виконанням службових повноважень) або в *бездіяльності* (наприклад, неповідомлення особою безпосереднього керівника про наявність конфлікту інтересів; ненадання інформації юридичним чи фізичним особам, якщо надання такої інформації передбачене законом; нескладення протоколу про вчинення корупційного діяння; неподання або несвоєчасне подання декларації про майно, доходи, витрати і зобов'язання фінансового характеру).

Такі ознаки об'єктивної сторони, як спосіб та час, передбачені нормами КУпАП як кваліфікуючі для деяких корупційних правопорушень. Так, зокрема, ст.172⁸ КУпАП передбачено вчинення корупційного правопорушення *шляхом незаконного розголошення або використання в інший спосіб* особою у своїх інтересах інформації, яка стала їй відома у зв'язку з виконанням службових повноважень. У примітці до ст.172⁷ «Порушення вимог щодо повідомлення про конфлікт інтересів», зазначено, що під конфліктом інтересів слід розуміти суперечність між особистими інтересами особи та її службовими повноваженнями, наявність яких може вплинути на об'єктивність або неупередженість прийняття рішень, а також на вчинення чи невчинення дій *під час виконання наданих їй службових повноважень*.

Наступним елементом складу корупційного правопорушення є *суб'єкт* проступку. Організація ефективної протидії та боротьби з корупційними проявами передусім вимагає правильного і чіткого визначення кола суб'єктів, які можуть вчиняти корупційні правопорушення.

Залежно від ознак, якими наділені суб'єкти адміністративного проступку, у теорії адміністративного права виділяють загальні та спеціальні суб'єкти адміністративного правопорушення.

Загальний суб'єкт передбачений щодо ст.172³ КУпАП «Пропозиція або надання неправомірної вигоди», під яким розуміють осудну особу, яка на момент вчинення адміністративного правопорушення досягла шістнадцятирічного віку.

Для інших корупційних правопорушень передбачений спеціальний суб'єкт. Їх перелік визначено відповідними статтями КУпАП із посиланням на ст.4 Закону України «Про засади

запобігання і протидії корупції», у якій наведені суб'єкти, що несуть відповідальність за вчинення корупційних правопорушень. До них належать:

- 1) особи, уповноважені на виконання функцій держави або місцевого самоврядування:
  - а) Президент України, Голова Верховної Ради України, його Перший заступник та заступник, Прем'єр-міністр України, Перший віце-прем'єр-міністр України, віце-прем'єр-міністри України, міністри, інші керівники центральних органів виконавчої влади, які не входять до складу Кабінету Міністрів України, та їх заступники, Голова Служби безпеки України, Генеральний прокурор України, Голова Національного банку України, Голова Рахункової палати, Уповноважений Верховної Ради України з прав людини, Голова Верховної Ради Автономної Республіки Крим, Голова Ради міністрів Автономної Республіки Крим;
  - б) народні депутати України, депутати Верховної Ради Автономної Республіки Крим, депутати місцевих рад;
  - в) державні службовці, посадові особи місцевого самоврядування;
  - г) військові посадові особи Збройних Сил України та інших утворених відповідно до законів військових формувань;
  - ґ) судді Конституційного Суду України, інші професійні судді, Голова, члени, дисциплінарні інспектори Вищої кваліфікаційної комісії суддів України, службові особи секретаріату цієї Комісії, Голова, заступник Голови, секретарі секцій Вищої ради юстиції, а також інші члени Вищої ради юстиції, народні засідателі і присяжні (під час виконання ними цих функцій);
  - д) особи рядового і начальницького складу органів внутрішніх справ, державної кримінально-виконавчої служби, органів та підрозділів цивільного захисту, Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України, особи начальницького складу податкової міліції;
  - е) посадові та службові особи органів прокуратури, Служби безпеки України, дипломатичної служби, митної служби, державної податкової служби;
  - є) члени Центральної виборчої комісії;
  - ж) посадові та службові особи інших органів державної влади;
- 2) особи, які прирівнюються до осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування:
  - а) посадові особи юридичних осіб публічного права, які одержують заробітну плату за рахунок державного чи місцевого бюджету;
  - б) особи, які не є державними службовцями, посадовими особами місцевого самоврядування, але надають публічні послуги (аудитори, нотаріуси, оцінювачі, а також експерти, арбітражні керуючі, незалежні посередники, члени трудового арбітражу, третейські судді під час виконання ними цих функцій, інші особи в установлених законом випадках);
  - в) посадові особи іноземних держав (особи, які обіймають посади в законодавчому, виконавчому або судовому органі іноземної держави, в тому числі присяжні засідателі, інші особи, які здійснюють функції держави для іноземної держави, зокрема для державного органу або державного підприємства), а також іноземні третейські судді, особи, які уповноважені вирішувати цивільні, комерційні або трудові спори в іноземних державах у порядку, альтернативному до судового;
  - г) посадові особи міжнародних організацій (працівники міжнародної організації чи будь-які інші особи, уповноважені такою організацією діяти від її імені), а також члени міжнародних парламентських асамблей, учасником яких є Україна, та судді і посадові особи міжнародних судів;
- 3) особи, які постійно або тимчасово обіймають посади, пов'язані з виконанням організаційно-розпорядчих чи адміністративно-господарських обов'язків, або особи,

спеціально уповноважені на виконання таких обов'язків у юридичних особах приватного права незалежно від організаційно-правової форми, відповідно до закону;

- 4) посадові особи юридичних осіб, фізичні особи - у разі одержання від них особами, посадовими чи службовими особами, а також особами, прирівняними до них, або за участю цих осіб іншими особами неправомірної вигоди.

Наступним елементом корупційного правопорушення є *суб'єктивна сторона*, тобто психічне ставлення особи (суб'єкта правопорушення) до своїх дій і їх наслідків.

Суб'єктивна сторона корупційного правопорушення полягає в психічному ставленні суб'єкта до вчиненого протиправного діяння. Основною ознакою, ядром суб'єктивної сторони складу є вина. Встановлення вини - головне завдання аналізу суб'єктивної сторони адміністративного правопорушення.

У ст.9 КУпАП прямо зафіксовано, що адміністративний проступок - діяння винне. Таким чином, відсутність у діянні вини означає відсутність у ньому суб'єктивної сторони і складу правопорушення взагалі. Під виною правопорушника розуміють його негативне психічне ставлення до інтересів суспільства і конкретних громадян.

Вина особи за вчинене адміністративне корупційне правопорушення проявляється у формі умислу, тобто винна особа: а) усвідомлювала протиправний характер свого діяння; передбачала його шкідливі наслідки; бажала настання цих наслідків; б) усвідомлювала протиправний характер свого діяння; передбачала його шкідливі наслідки; свідомо допускала настання цих наслідків.

Слід зазначити, що такі факультативні ознаки суб'єктивної сторони, як мета і мотив у цілому характерні для корупційних правопорушень, але на їх кваліфікацію не впливають.

ЛІТЕРАТУРА

1. Про засади запобігання і протидії корупції»: Закон України від 07 квітня 2011 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.zakon.rada.gov.ua>.
2. Тучак Р.М. Корупція як соціально-правове явище / Р.М. Тучак // Актуальні проблеми державного управління: зб. наук. праць. – Х.: Вид-во ХарПІ НАДУ «Магістр», 2006. – № 3 (30). – С. 203–209.
3. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо відповідальності за корупційні правопорушення: Закон України від 7 квітня 2011 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.zakon.rada.gov.ua>.
4. Кодекс України про адміністративні правопорушення: Закон УРСР від 18 грудня 1984 р. // Відомості Верховної Ради УРСР. – 1984. – № 51. – Ст. 1122.

УДК 342.97:336.732 (477)

ДЕРЖАВНИЙ КОНТРОЛЬ ЗА ДІЯЛЬНІСТЮ КРЕДИТНИХ СПІЛОК В УКРАЇНІ

Шарая А.А., к.ю.н., викладач

Запорізький національний університет

Стаття присвячена питанням державного контролю за діяльністю кредитних спілок в Україні.

Ключові слова: державний контроль, кредитна спілка, публічна адміністрація, повноваження, перевірка.

Шарая А.А. ГОСУДАРСТВЕННЫЙ КОНТРОЛЬ ЗА ДЕЯТЕЛЬНОСТЬЮ КРЕДИТНЫХ СОЮЗОВ В УКРАИНЕ / Запорожский национальный университет, Украина

Статья посвящена вопросам государственного контроля за деятельностью кредитных союзов в Украине.